

Vraagtekens bij de slimme revolutie

Het idee voor dit themanummer is gedurende het afgelopen jaar geleidelijk ontstaan, mede omdat de leden van de themaredactie steeds weer met het thema 'slimme steden' in aanraking kwamen. In kranten, tijdschriften en op televisie wordt regelmatig gesproken over slimme technologieën en slimme oplossingen die ons dagelijks leven beter inzichtelijk en efficiënter kunnen maken. Ook in de politiek heeft het concept al behoorlijk wat aanhangers gevonden. Van lokaal (zoals het slimmer maken van gemeenten in Nederland en België) tot internationaal (bijvoorbeeld het EU project Smart Cities and Communities): op elk politiek schaalniveau lijkt men het idee te hebben omarmd. Wat hierbij echter opvalt, is dat hoewel er veelvuldig over 'smart' wordt gesproken, het desalniettemin verre van duidelijk is wat hier precies onder verstaan wordt. Het is een modeterm geworden, maar wat er met het idee of het concept wordt bedoeld, lijkt in verschillende contexten op verschillende manieren ingevuld te worden. Dit is niet per definitie slecht, maar wel opmerkelijk gezien het feit dat er behoorlijk wat euro's omgaan in het ontwikkelen van beleid en applicaties om steden en landen 'slim' te maken.

Voor veel mensen staat 'smart' gelijk aan beter, succesvoller, rijker, efficiënter en groener. Dit verklaart natuurlijk voor een deel waarom zoveel overheden graag aanhaken bij deze trend. Je zou wel gek zijn om de gouden bergen die beloofd worden te laten lopen en zodoende de trein naar de toekomst te missen. Toch worden de kritische geluiden met betrekking tot alles wat met 'smart' te maken heeft ook steeds duidelijker hoorbaar. In de interessante Tegenlicht-documentaire 'Slimme Steden' uit mei 2016 geven de VPRO-documentairemakers ook een podium aan mensen die wijzen op mogelijke problemen en gevaren van de opkomst en het toenemende gebruik van slimme technologieën. Want wie heeft er zeggenschap over de grote hoeveelheden data die dankzij alle intelligente applicaties verzameld worden? Deze data is enerzijds de sleutel tot het efficiënter maken van veel stedelijke processen, maar anderzijds betekent dit ook het openbaar maken en delen van persoonlijke (en wellicht gevoelige) gegevens. De vraag is of we hier voldoende bij stilstaan in ons dagelijks leven, bijvoorbeeld wanneer we inloggen op het gratis Internet dat in veel steden en in het openbaar vervoer wordt aangeboden? Weten we eigenlijk wel wie er allemaal kan meekijken en wat vervolgens hun intenties zijn met onze data?

Deze 'donkere kant' van de 'slimme revolutie' werd voor mij persoonlijk pas echt duidelijk tijdens een bezoek aan de tentoonstelling '*Hacking Habitat – art of control*', die tot de zomer van 2016 in Utrecht te bezoeken was. Op een tropische zaterdag was ik met enkele andere AGORA-redactieleden op bezoek in de oude gevangenis aan het Wolvenplein waar de tentoonstelling plaatsvond. De indrukwekkende wijze waarop in de exhibitie gebruik gemaakt werd van de cellen, lucht-ruimtes en gymzaal was alleen al mooi om te zien. Maar ook het thema was zeker de

moeite waard: de invloed van technologieën op ons dagelijks leven en op de huidige samenleving. Aan het begin van de tentoonstelling liepen we met een aantal bezoekers een cel in waar ogenschijnlijk niets te zien of te doen was. We keken wat rond, maar konden niets ontwaren en liepen door naar de naastgelegen cel. Daar werden we vervolgens geconfronteerd met beelden en audio-opnames van onszelf, die zojuist in de vorige cel gemaakt waren. Opnames waar we ons niet van bewust waren geweest. De boodschap van de kunstenaar was wel meteen duidelijk; we zijn ons onvoldoende bewust van alle technologieën die ons dagelijks reilen en zeilen registreren. Want hoeveel Big Brothers zijn ons op dit moment aan het bekijken en op welke manier?

Later in de tentoonstelling stonden we met de hele groep te kijken bij het kunstwerk genaamd 'the Nemesis Machine', een grote maquette van een mechanische stad, waar door middel van lichtjes de datastromen worden weergegeven die in realtime door een stad ergens op de wereld gaan. De installatie is gekoppeld aan bestaande sensoren die GPS posities, geluid, temperatuur en licht verzamelen. In stilte stonden we enkele minuten te kijken naar de eindeloze stroom van knipperende lampjes die door de installatie raasden. Na deze tentoonstelling was het voor ons duidelijk, met dit thema moeten we iets doen. Want op het moment dat we de gevangenis verlieten, waren er namelijk nog veel vragen waar we zelf het antwoord niet op wisten. En ook al heeft het werken aan dit themanummer zeker een aantal antwoorden opgeleverd, bij mij bestaan nog steeds genoeg vragen. Daarin ben ik (gelukkig) echter niet alleen, zoals ook blijkt uit de verschillende artikelen in dit themanummer. De technologische ontwikkelingen lijken soms haast sneller te gaan dan dat wij als individuen, burgers en overheden kunnen bijbenen. En daarom is het zo belangrijk dat we kritisch blijven nadenken over het gebruik van deze technologieën. Want ook al is iets technologisch mogelijk, dit betekent niet dat we deze ontwikkeling ook automatisch moeten omarmen.

Marianne de Beer
Hoofdreductrice AGORA

COVERFOTO

Bron: unsplash.com

INFOGRAPHIC

Wat meten stedelijke sensoren?

Vormgeving: Niels Struis

Bron: compilatie van voorbeelden uit de artikelen in dit nummer